

ISSN: 2822-521X

SAĞLIK HİZMETLERİNE ULAŞIM ÇERÇEVESİNDE GÖÇMEN AYRIMCILIĞI

Immigrant Discrimination in the Framework of Access to Health Services

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık edilmemiştir.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Şerife Sümeyra ÇADAK

serifesumeyra@gmail.com
0000-0003-0321-0911
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright ©

Siyaset ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Political and Social Studies

Atıf / Citation

Çadək, Şerife S. (2022). Sağlık Hizmetlerine Erişim Çerçevesinde Göçmen Ayrımcılığı. Siyaset ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 1(1), 35-53. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6949304>

Makale Bilgisi

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi: 27.04.2022

Kabul Tarihi: 21.06.2022

Yayın Tarihi: 01.08.2022

Sağlık Hizmetlerine Erişim Çerçevesinde Göçmen Ayrımcılığı

Öz

Bütün insanlar, doğuştan devredilemez, değiştirilemez ve vazgeçilemez haklara sahiptir. Bu hakların başında ise yaşam hakkı gelir. Yaşam hakkının her zaman üstün tutulması gerektiği dile getirilir. Ancak gerçekte yaşam hakkı esasen vatandaşların talep edebileceği bir haktır. Zira ulus devletlerin hakimiyetindeki dünyada vatandaş “insan” dan önce gelir. Ulus devlet korumasından çıkıp vatandaşlık bağlarını kaybeden göçmenler için ise sürekli güncelleştirilen mülteci, düzensiz göçmen, geçici kimlik sahibi gibi sınıflandırmalar yapılır. Dolayısıyla yabancılar yaşam hakkı ile bağlantılı olarak en başta sağlık hakkı söz konusu olduğunda bile egemenin verdiği değere göre ayrımcılıklara maruz kalırlar. Egemenin diğer ulus devletlere yönelik siyasi yaklaşımı sağlık hizmetlerine ulaşımında belirleyicidir. Hayat ve ölüm bugün ekonomik, bilimsel, sosyal gerçeklerin ötesine geçerek yalnızca siyasal kavramlar haline gelmiştir. Göçmenlerin egemen için değeri onların yaşamlarının önemini göstermektedir.

Özellikle Türkiye’de yapılan araştırmalar göstermektedir ki büyük çoğunluğu oluşturan Suriyeli göçmenler, yasal düzenlemeler sayesinde geçici kimlik belgesi alıp sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabilmektedir. Bunun yanında Afganistanlı, Afrikalı, Filistinli, Sovyet kökenli göçmenler sağlık giderlerini kendileri karşılamaktadır. Düzensiz göçmen statüsündekiler ise sağlık hizmetini talep bile edemezler zira yerleri sığınma kampları ve geri gönderme merkezleridir. Bu bağlamda çalışmada Türkiye özelinden yola çıkarak insanın değerinin sağlık hakkı bağlamında siyasal ideolojiler çerçevesinde nasıl değişiklik gösterdiği saha raporları ve hukuki metinler üzerinden tarihi ve sosyolojik yöntemle incelenecektir. Ayrıca bu çalışmada, göçmenler adı altında sadece Suriyeliler üzerine odaklanmış çalışmaların aksine göçmen konusuna bütüncül bakarak ideolojik göçmen ayrımının ve bunun sağlık hizmetleri ile ilişkisinin siyasal arka planının ortaya konulması amaçlanmıştır. Nitel bir araştırma yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Hakkı, Ulus Devlet, Göçmen, Sağlık, İdeoloji.

Immigrant Discrimination in the Framework of Access to Health Services

Abstract

All human beings have unchangeable rights. All along these rights is the right to life. Right to life is always said by authorities. However, giving up the basis of the right to life is a right. Because the citizens of the world in “nation-states” come before “human”. They are molded into current, inappropriate forms for people who use user ties without being protected from the nation-state. Therefore, about their lives are those that are considered the most in terms of health in terms of life, according to what is given on these principles. Sovereignty is education in education to health services for children to other nation states. The current state of life and death is a concept related to the globalization of social realities. Ideals of those who live for the lives of immigrants.

Especially, studies conducted in Turkey show that Syrian immigrants, who constitute the majority, can obtain temporary identity documents and benefit from health services free of charge, thanks to legal regulations. In addition, immigrants of Afghan, African, Palestinian and Soviet origin should cover their own health expenses. Those who are seen as irregular migrants cannot even seek health care because their place is in refugee camps and removal centres. In this context, the study will examine how the value of human beings changes within the framework of political ideologies in the context of the right to health, based on the specificity of Turkey, through field reports and legal texts, with historical and sociological methods. Contrary to the studies focused only on Syrians under the name of immigrants, it aimed to reveal the political background of ideological immigrant discrimination and its relationship with health services by looking holistically. Qualitative research will be conducted.

Keywords: Right to Life, Nation State, Immigrant, Health, Ideology.

Giriş

İnsanlığı tüm mensupları ile tanıyıp kucaklayan ve insanlara haklarını yalnızca insan oldukları için sunan cumhuriyet hayali büyük bir idealdir. Bu cumhuriyette üyelere sadece insan olmalarından dolayı saygı duyulması beklenir. İnsanların kişisel heveslerine ve ırk, dil gibi kendilerine has özelliklerine de kör ve kayıtsız olması gerektiği düşünülür (Bauman, 2021:55). Ancak insanlık cesaret, metanet ve sağlamlığı sunabilecek silah gücünden yoksun, zayıf ve yetersizdir. İnsanlığın benlik iddiasında bulunması çok zor olduğu gibi insanlık idealinin günümüzde karşılaştığı güçlükler ile mücadele etmesi her geçen gün zorlaşmaktadır. (Bauman, 2021:98).

Devletlerin hâkim olduğu çağdaş dünyamızda, bireysel çözümleri aşan karmaşık sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bugün siyasal çekişmeler sebebiyle Orta Doğu başta olmak üzere pek çok yerde sivil halkın güvenliği sorunu söz konusudur. Siyasal istikrarsızlık, iç savaş ve işgal gibi sebeplerle milyonlarca insan doğup büyüdüğü, kimliğini benimsediği yeri terk edip sığınmacı olmak zorunda kalmaktadır (Orsam, 2012:4). Dolayısıyla söylemek gerekir ki yaşanan siyasal çekişmelerin sebep olduğu en büyük problemlerden birisi göçtür.

Göçün ve göçmenlerin ülkeler bazında ekonomik, demografik ve siyasi pek çok etkisi vardır. Göçmenlerin de gittikleri ülkede dil, din, kültürel, ekonomi ve eğitim anlamında yaşadığı sorunlar vardır. Göçmenler hakkında yapılan çalışmalar da çoğunlukla göçmenlerin demografik yapısı, eğitimsel ve ekonomik seviyeleri ile ilgilidir (Gün&Yüksel, 2021, Akdeniz&Sarıkaya, 2021, Demirel&Bingöl, 2019, Duman&Özdemirci, 2020). Ancak göçmenlerin en başta temel bir insan hakkı olarak yaşam hakkı, bununla bağlantılı olarak sağlık hakkı sorun teşkil etmektedir. Bunun da temelinde ulus devletler ve egemenlerin siyasi tercihleri yatmaktadır. Bu doğrultuda göçmenlerle ilgili en önemli sorun, insan değerinin siyasi tercihlere göre belirlenmesidir.

Bu çalışmada ulus devletler içinde yabancılara verilen kimlikler çerçevesinde yabancılara değerlerinin nasıl belirlendiği Türkiye temelinde sağlık hizmetlerine erişim bakımından ele alınacaktır. Ülke siyasetine bağlı olarak yabancılara sağlık hizmetlerine erişimi dolaylı olarak yaşamlarına verilen değer değişmektedir. Ülke siyasetine bağlı değişen değerlendirmeler yabancılara hakkında yapılan literatür çalışmalarında bile belirgin durumdadır (Özdemir, 2018:116-136, Kesgin, 2022:29-49). Türkiye'deki yabancılara hakkında yapılan çalışmaların çoğu sadece Suriyeliler hakkındadır (Sirkeci, 2017, Gürbüz&Duğan, 2017). Akademik çalışmalarda diğer yabancılara çok az yer verilmektedir. Özellikle yaşam hakları ve sağlık hizmetlerine erişimleri hususunda büyük bir

kayıtsızlık vardır. (Kördöve, 2017, Köylü, 2019). Bu çalışmada, sosyolojik ve tarihi yöntem kullanılarak mevcut saha çalışmalarından ve nitel araştırmalardan yararlanılacaktır. Türkiye'deki yabancıların sağlık hizmetlerine erişim hakkı üzerinden yapılan kimlik ayrımcılığı ve ideolojik tercihlerin ortaya konulması çalışmanın ana amacıdır.

Çalışmada öncelikle ulus devletler temelinde göçmenliğe verilen anlam açıklanacaktır. Özellikle Arendt'in göçmenlik hakkında yaptığı değerlendirmeler dikkate alınacaktır. Göçmenlere verilen sığınmacı, düzensiz göçmen, mülteci gibi kimliklerin onlara yapılan ayrımcılıklardaki rollerinden bahsedilecektir. Bu kimliklerin yaşamlarına verilen değeri nasıl belirlediği sağlıklarına verilen önem açısından ele alınacaktır. Hukuki düzenlemeler de göçmenler arasında yapılan ayrımcılıkta oldukça etkilidir. Bu bağlamda, hukuki metinlerden karşılaştırılmalı yöntem kullanılarak yararlanılacaktır.

1. Ulus Devletlerin Dünyasında Göçmenlik

1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, temel bir "insan hakları" savunusudur. Bununla birlikte kabul etmek gerekir ki esasen ulus devlette yer alan bir insan figürünü benimsemiştir. Doğal ve evrensel haklar teması, ulus devleti önceleyen bir referansa sahiptir. Zira Fransız Devrimi'nden bu yana ulus adı altında şekillenen kimlikler, devlet ve ulus birliği içerisinde haklarını güvence altına alabilmiştir (Moyn, 2017: 23-24).

Doğuştan kazanıldığı söylenen doğal haklar kurgusal bir sözleşme ile gönüllü olarak iktidara devredilen egemenliğin kurumsal olarak doğrulanmasını gerektirir. Dolayısıyla doğal haklar esasen doğrudan ulus-devletin kuramsal inşasında yani temelinde yer alır (Douzinas, 2000:101) Doğal haklara ulus-devlet açısından bakıldığında ise nihayetinde bir eşit vatandaşlık talebine karşılık geldiği görülecektir. İnsanlar eşit doğmaz ya da tabiat onları eşitlemez. Eşitleyici unsur, ulus devlettir (Aydın, 2017: 143-156). Bir örgütlenme içerisindeki insanlar iktidarın iradesi ile birbirlerine eşitlenir ve birbirinin eşiti gibi muamelede bulunulmaya hak kazanırlar. (Arendt, 2009:261).

1789 Bildirisi'nde ifade edilen haklar, Bentham'a göre ancak ulus devletin iktidarının iradesi ile kendine gerçekten yer bulabilir. Aksi halde insanların doğuştan evrensel temel haklara sahip olduğu düşüncesi retoriksel bir zırvalık, cambaz ayaklıkları üzerinde yükselen saçmalığın ötesine geçemez (Douzinas, 2000:147). Ulus devlet ancak diğer ulusları dışlayarak varlığını sürdürür. Dünyanın uluslardan oluşan bir bütün olduğu düşüncesinde herhangi bir ulusun parçası olmaya son verenlerin yeri yoktur. İnsan olmanın asgari şartı ulusal aidiyetten geçer. Ulus devlet, vatandaşını kendi bağımsız koruma kalkanın ardına yerleştirir (Douzinas, 2000: 105-106).

Ulus devletin “vatandaşı” dışındaki bir “insan” tanımlaması esasında söylemsel olarak ve pratikte dışlanmış ve ötekileştirilmiş özneleri anlatır. Bu ötekileştirilmiş özneler insan hakları kurgusu ile inşa edilmiş yerliler, yabancılar, köleler, kadınlar, göçmenler, sığınmacılar, yoksullar ve vatansızlar olarak uzayıp giden bir listeye dahildir. Ötekilik zamana ve mekâna göre farklılaşabilir (Brown, 2010: 58). Ancak öteki kavramını içeren özne her zaman evrensel bir geçerliliğe sahiptir. Dolayısıyla başka ulusların özneleri her zaman ötekileştirilir (Gökalp, 2017: 19). Öteki insan, bu listede kim olduğu ve ne olmadığı ile ilgili bir tanımlamaya sahip oldukça insan hakları söyleminin bir parçası olur (Golder, 2010:660).

Ulus devletin vatandaşı dışında kalan insan, esas insan haklarının konusudur. Ancak gerçekte yalnızca ulus-devlet bağı içerisinde yaşayan vatandaşların hakları olarak insan hakları savunusunun bir anlamı vardır. Savaş zamanlarında evrensel bir insanlığa ait olmanın, haklara sahip olmakla aynı anlama gelmediği anlaşılır. Zira bireylerin devredilmez ve evrensel nitelikteki hakları, gerçekte ulus kimlikleri üzerinden tanımlanmıştır (Arendt,2009:258-259).

Özellikle savaş veya soykırım zamanlarında vatandaşlık bağını kaybeden bireyler, çıplak insan haklarının esas öznesi olması gerekirken pratikte dünyasızlaşırlar. (Arendt, 2009:304). Bu durum kendini, herhangi bir yerden mahrum edilmiş ve haklardan yoksun edilmiş olmak olarak gösterir. (Arendt, 2009:304). Kitleler, vatanlarından ayrıldıkları anda asimilasyon ve tasfiye programının bir öznesi haline gelirler. Sözde kutsal insan diğer bütün niteliklerini ve özel ilişkilerini yitirdiğinde ulus devletin özneleri için ayrıık otlarından farksız olur (Douzinas, 2000:105-106). Sadece sayılara indirgenirler, istatistiklerin konusu olurlar.

Göçmenlik hakkında ayırt edilmesi gereken önemli bir husus, kişilerin sabit bir ev ya da ofislerinden bir süreliğine ayrılıp başka bir ülkeye gitmelerinden çok farklı gerçekliklere sahip olmasıdır. Küreselleşme ile kişiler için ülkeler arasında seyahat çok sıradanlaşmıştır. Bu seyahat eden insanların ev veya ofisleri sabitken dünya rafları çeşit çeşit teklifle dolu devasa bir mağaza gibidir. Ne var ki en basitinden daha farklı bir yaşam arayışıyla bir yere gitmek isteyen insan, en yakın sınırda durdurulup ya yasa dışı göçmenler için belirlenmiş kamplara konulur ya da evine geri gönderilir. Bu kişiler gezegenin ziyafetinden dışlanmıştır. Onlar için çok kültürlü bir mağaza söz konusu değildir. Göçmenler kendilerini askıda bir varoluş halinde bulurlar kendilerini kültürel mesajların sersemletici etkisinden uzak tutarlar. Dünyanın geri kalanının göçmenlere yönelik söylemini en açık şekilde ifade etmek gerekirse Bauman’dan yardım alınabilir. “Biz olmak istediğimiz gibi özgürüz, fakat diğer

insanlar doğdukları yerde ve doğdukları gibi kalsa iyi olur. Bırakalım öyle kalsınlar ki bu onların sorunu bizim değil (Bauman, 2021:117)”

Bugün dünyada 272 milyon göçmenin olduğu düşünölmektedir. Afganistan ve Irak savaşları sonrasında yayılan Arap Baharı ile Irak ve Suriye’yi etkileyen iktidar değişiklikleri, silahlı çatışmalar, iç savaşlar sivil halkın büyük oranda öлке içinde ve dışında yer değiştirmesi ile sonuçlanmıştır. UNCHR’nin 2021 verilerine göre kayıtlı yaklaşık 5 milyon Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bunların 2 milyona yakını Türkiye’de kayıtlıdır. Suriye’den sonra yaklaşık 2,7 milyon insan Afganistan’dan göç etmek zorunda kalmıştır. Dünya genelinde Afganlar, ikinci en büyük göçmen topluluğunu oluşturmaktadır (IOM, 2020).

Bu kişiler için vatandaşlık giysisi çıkarılmıştır. Kutsallık adına hiçbir şey artık görünür değildir. İç savaş, katliam ve soykırım gibi sebeplerle vatandaşı olduğu ölkeden sağ kurtulan bu insanlar, kamplara girme hakkına sahip olan nispeten mutlu evsizler “çıplak insan” olmanın nihayetinde yaşayan ölü olmak anlamına geldiğini her gün görürler (Arendt, 2009:310). Bu kitleler insanlıktan çıkarıldıkları için değil, salt insan oldukları için haklarını kaybetmişlerdir. Öyleyse bugün asıl sorun her şeyini bırakıp doğup büyüdüğün yerleri terk etmek zorunda kalmak değil, siyasi yapılanma sebebiyle bu hayatta kendine yeni bir yer bulmanın imkansızlığıdır (Aydın, 2021:428)

İktidarın merhameti ve uluslararası koruma hükümlerinin zorlaması ile göçmenler belirli bir hukuki korumaya sahip olabilir. Ancak hukuki olarak her zaman diğer vatandaşlarla arasına farklılıklar konulur. Egemen yine vatandaşlık üzerinden bireyler üzerindeki iktidarını sağlamlaştırıp kontrolü elinde tutar. Ulus devletler, öncelikle her şeylerini yitirmiş kitleleri kamplara yerleştirir (Babacan, 2010:31). Ardından kitleleri ayrıştırır, parçalar ve sınıflandırır. Mülteci, düzensiz göçmen, ekonomik göçmen ve sığınmacı gibi farklı hukuki statülerle “çıplak insan” azınlık ve devletsiz olarak etiketlenir (Agamben, 2013:105).

Bu durumu en net Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından göçmenler için yapılan ayrıştırma ve etiketleme odaklı isimlendirmede görebiliriz. Buna göre yasadışı giriş veya vizenin geçerlilik tarihi sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ölkedeki hukuki statüsünden yoksun olan gizli, yasadışı veya kayıt dışı göçmenler, düzensiz göçmen olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletlerin Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sayılı Sözleşmesi’ne göre mülteci ise ırkı, dini, tabiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ölkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden ilgili ölkenin

korunmasından yararlanmak istemeyen kişidir. Ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ÷lkeye m÷ltesi olarak kabul edilmek isteyen ve m÷ltecilik statüsünü bekleyen kişiler ise sığınmacı olarak adlandırılmaktadır (Çiçekli, 2009).

Ulus devletlerde de isimlendirme ve etiketlemeler göçmenler için benzer şekilde yapılır. Örneğın Türkiye'nin sığınmacılara yönelik yaptığı ayrıma bakarsak, Yabancıları Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliğii çerçevesinde yabancı, m÷ltesi, ikincil koruma, şartlı m÷ltesi ve geçici koruma adı altında sınıflandırma yapılmıştır. Buna göre yabancıları m÷ltesi statüsü şartlı m÷ltesi statüsü, sonrasında ikincil koruma, geçici koruma sağlanabilir (Resmî Gazete, 2013).

Sığınmacıların gittikleri ÷lkede alacakları hukuki statü tamamen iktidarın politik tercihine bağıdır. Modern dünyada egemen, ulusal sınırlar içerisindeki ya da dışarısındaki, vatandaşı ya da yabancıyı tayin ederek sürekli olarak bunları ayıran eşikleri belirlemeye ihtiyaç duyar (Agamben, 2013:158) Egemen hukuk paradigmasıyla kimin yaşamının kıymetli, hangi canın yaşamayı hak ettiğii ya da hangi ölümün yasının tutulabileceğii siyasetin temel meselesi olmuştur (Agamben, 2013: 19). İktidar sahipleri kendi belirledikleri düşman ve dost kavramlarına göre statüleri vermektedir. Örneğın ABD'ye göre Küba yönetimi düşmandır. Bundan dolayı yönetimden kaçan Kübalılar dosttur ve ÷lkeye kabulünde sorun yoktur. Türkiye Suriyelilere en baştan beri sahip çıkmış geçici koruma statüsü vermiş ve ardından da vatandaşlık alımlarında büyük kolaylık sağlamıştır (Şardan, 2013). Irak ve Afganlar da savaştan kaçmakta olsa da Türkiye'nin esas düşmanı Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad olmuştur. Onun yönetiminden kaçan Suriyeliler de esas dostlardır. Türkiye Suriyelilere kucak açarak esasında Esad yönetimin ne kadar kötü ve zulümle dolu olduğunu Dünyaya söylemek istemiştir. Aynı sığınmacı imkanları Irak, Afganistan ya da diğeri totaliter rejimlerden kaçan göçmenler için sağlanmamıştır. Zira Türkiye bu ÷lkelerin yönetimleri ile siyasi açıdan bir problem yaşamamaktadır. Hele Rusya'dan veya Çin yönetiminden kaçan Uygurlar, iktidarların birlikteliğine zarar gelmemesi, ticari uyumsuzluk yaşamamak için hiç sahip çıkılmaması gereken göçmenlerdir (Çallı, 2016:132-152).

Bunun yanında Türkiye, Cenevre Anlaşması ve 1967 Protokolü'ne tabi ÷lkelerden birisidir. Ancak Türkiye'nin anlaşmaya koyduğı coğrafi çekince sebebiyle Avrupa dışından gelen göçmenlerin m÷ltesi statüsü kazanması mümkün değildir. Dolayısıyla ÷lkemize diğeri ÷lkelerden gelen sığınmacıların Avrupalı m÷ltecilerin sahip oldukları hakları talep etmesi engellenmiştir. Türkiye'ye gelen göçmenlerin çoğunluğunun Avrupa kökenli olmadığı düşün÷ldüğünde göçmenlerin çoğunun m÷ltecilerin haklarını talep etmesinin bile mümkün olmadığı gör÷lmektedir. Dolayısıyla göçmenler

yukarıda bahsedilen mülteci, geçici, düzensiz gibi yeni kimliklerden birine sahip olduğunda haklara sahip olma hakkını çoğunlukla yitirir. Arendt bu durumu persona kelimesi üzerinden açıklar.

Antik Dünyada persona oyuncuların sahnede taktıkları maske için kullanılır. Oyuncular bu maske ile yüzlerini değiştirir ve gizler, seslerinin izleyicilere ulaşmasını sağlar. Persona kelimesi zamanla bir tiyatro terimi olmaktan çıkarak metafor haline gelir. Kişinin hukuk ve devlet karşısındaki konumu için kullanılan durumu ifade etmeye başlar. Vatandaş hukuki kişiliğe yani bir personaya sahipken, yabancı bir rolde değildir ve oyun dışıdır. Sesini duyuramaz, kendine ait bir kimlik oluşturamaz. Onun yeri dışarıdadır, hukuken yeni kimliği yabancıdır. Personası olmayanın hakları yoktur. Hukuk alanın dışında kalan vatandaşlardan oluşan siyasi topluluğun tanımadığı, görmediği, duymadığı doğal insandır. Bu bağlamda insan onuru da siyasi bir topluluğun kararına bağlıdır. Siyasi topluluklar ise onur için personanın varlığını arar. Hukuki ve kurumsal ilişkiler içerisinde eşitlik mücadelesi personayı gerektirir (Arendt, 2012:138).

Bir şekilde yeni kimlikler edinen kitleler, ne olduklarına bağlı olarak egemenin yeni varlık alanları olurlar. Yaşamları doğuştan sahip oldukları haklardan dolayı değil, egemenin merhametinden dolayı devam eder. Egemen yukarıda ifade edilen siyasi tercihlerinden dolayı bazılarının yaşamının bazı kimliklere sahip olanlardan üstün olduğunu düşünür. Yaşamın üstünlüğünün en bariz yansımasını ise sağlık hizmetlerine ulaşım ile ilgili gerçeklerde görebiliriz. Zira tıbben tedavi edilememiş rahatsızlıklar kişinin yaşamını tehdit eder (Arendt, 2009:304-313).

2. Yaşamın Değerinden Sağlık Hakkına

Başta Dünya Sağlık Örgütü olmak üzere ulusal ve uluslararası insan hakları düzenlemelerinde, temel insan hakkı olarak mülteciler veya göçmenlere eşit seviyede sağlık hizmetleri sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır (WHO, 2019: 2).

Popüler duygu ve düşüncelerdeki değişimler, devletin korumasının sürekli daralması ile kendini göstermiştir. Öncelikle genel sigortanın “gelir testi” vasıtası ile tüm vatandaşlara evrensel bir hak olarak sunulması ilkesi, sadece zenginlik ve kendine yeterlilik testinde başarısız olanlara yardım etme sözüyle yer değişirmiştir. Bu da örtülü olarak vatandaşlık ve tam insanlık testine dönüşmüştür. Sosyal yardımlara bağımlılık, böylelikle insan hakkı olmaktan çıkıp insanların utanacağı bir damga olmuştur (Bauman, 2021:57).

Göçmen rakamlarına baktığımızda, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye’de geçici korunan Suriyeliler dışında uluslararası koruma bağlamında yaklaşık olarak 370.000 uluslararası göçmen bulunduğunu ifade etmektedir. 2016 yılından itibaren Türkiye’ye Afganistan, Pakistan, Suriye, Afrika, Orta Asya ve Türkiye’yi büyük oranda etkileyen Suriye iç savaşı sonrasında 5 milyondan fazla insanın komşu ülkelere göçmesi bölgenin büyük bir sorunu olmuştur (Ertan, K& Ertan, B. 2017:9). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 2021 Aralık verilerine göre Türkiye yaklaşık 4 milyon uluslararası sığınma ihtiyacı olan kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Bunların 3.7 milyona yakını geçici koruma altındaki Suriye kökenli nüfus oluşturmaktadır (UNCHR, 2021). Bunun yanında 170.000 Afganistan uyruklu ve 142.000 Irak uyruklu uluslararası göçmen bulunmaktadır (UNHCR, 2019). Türkiye İç İşleri Bakanı Süleyman Soylu, 2021 yılında verdiği bir röportajda Orta Doğu’dan yaklaşık 1 milyon 300 bin düzensiz göçmenin geldiğini söylemiştir. 2021 yılında ise toplam 182 bin kayıtlı Afgan’ın olduğunu, kayıtsızlarla birlikte 300 bine yaklaştığını tahmin ettiklerini eklemiştir (Sol Haber, 2021).

Türkiye için söz konusu göçmen rakamları esasen bir kaos durumunun oluşmasına sebep olmaktadır. Kaosa uygulanabilir kural ise yoktur. Zira kaos kuralsızlıktan beslenir. Bu durumda egemen, kaos ile normal durum arasında bir belirsizlik oluşturur ve kaosu hukuk düzenine dâhil eder. Belirsizlik ise istisna ilişkilerini içerir. Hukuksal ilişkinin temeldeki formel yapısını ifade eder. İstisna ise özünde yeri belirlenemeyen şeydir. Devlet içindeki konumu belirsiz olan göçmen ise yerleştirme çabalarının sonucu olarak eşitsiz ve insancıl olmayan yasalarla yönetilmeye çalışılmaktadır (Agamben, 2013:30). İstisnayı ve kaosu oluşturan yabancılar, hayat ile hukukun eşiğindedir ve tehdit altındadır. Dolayısıyla yaşamlarının devamına ilişkine kurallar da istisnalar ile çevrelenmiştir (Agamben, 2013:40).

Türkiye üzerinden gidecek olursak yabancılara yönelik sağlık hizmetleri tam olarak yaşamlarının değeri teste tabi tutularak verilmektedir. Oturma veya çalışma iznine sahipler, oturma veya çalışma iznine sahip olmayan sadece vize ile giriş yapmış ve yasadışı bir şekilde ikamet eden yabancılar, sığınmacı veya vatansız kabul edilenler olmak üzere üç farklı gruba üç farklı sağlık hizmeti verilmektedir (Lordoğlu, 2015:1-29).

Türkiye’nin farklı yasal statülere (şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma, Türkiye’de oturma izniyle ikamet eden kişiler ve kayıtsız göçmenler) farklı haklar tanıyan iltica sistemi sebebiyle, her bir yasal statünün sağlık hizmetlerine erişimi farklılaşmaktadır. Bu farklılaşan muamele göçmenler için sağlık sistemini karmaşık hale getirmekle kalmayıp aynı zamanda göçmen toplulukların sağlık hizmetlerine erişiminde engeller ve eşitsizlikler yaratmaktadır (Danış, 2020:8).

Özellikle sığınma kamplarında yaşam kalitesi sorgulanması yapılmaktadır. Kamp koşullarında kişiler insan olma durumlarından şüphe etmeye başlayacak muamele görmektedir. İnsan türüne ait olmaya ilişkin en ufak bir duygu bile kamplarda çok önem arz eder (Üstel, 1999:53). Bununla birlikte kayıt işlemleri yapılmamış veya kimlikleri henüz tanımlanmamış göçmenlerin yalnızca sınırdan ilk geçişlerinde sağlanan sağlık hizmetlerinden ve acil sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi mümkündür (AFAD, 2014).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) sığınma başvurusu sahiplerine koşullu mülteci olarak sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim imkânı sunmaktadır. Ancak uygulamada kayıt altına girip, yabancı kimlik numarası alana ve/veya yönlendirildiği uydu kente yerleşene kadar geçen sürede sığınma başvurusu yapmak için Türkiye'ye gelen kişinin ücretsiz sağlık hizmeti alması mümkün gözükmemektedir (Etiler ve Lordoğlu, 2010, 103-110).

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (GSS) 60. Madde kapsamında uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişiler genel sağlık sigortalısı olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda Türkiye'de Geçici Koruma Yönetmeliğinin 27.Maddesine göre, Suriyelilerin temel ve acil sağlık hizmetlerine ve bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlara da ücretsiz erişimi vardır. İkinci ve üçüncü basamaktaki sağlık hizmet bedelleri ise Sosyal Güvenlik Başkanlığı tarafından Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamındaki vatandaş ile eşit şartlarda sağlanmaktadır. Suriyelilerin göçmen olarak sağlık hizmetlerine ulaşımının kolaylaştırılması ve ücretsiz sağlanması insan hakları bakımından önemli bir kazanımdır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki geçici koruma yönetmeliği ile Türkiye'de özellikle belli bir milli kimliğe sahip kişilerin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak sağlık hizmetlerine ulaşımına daha çok önem ve değer verildiğini görüyoruz.

3. Geçici Koruma Yönetmeliği ve Bir Grubun Üstün Değeri

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 7. Maddesi'nde geçici koruma düzenlenmiştir. Buna göre geçici koruma; "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan" yabancılara uygulanır. 9. maddeye göre geçici koruma kararı Cumhurbaşkanlığınca alınmaktadır (Md.9) (Resmi Gazete, 2014). Hukuksal açıdan bu düzenleme sayesinde geçici koruma altına alınanların sağlık hizmetine erişiminde büyük kolaylık sağlanmıştır.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 27. Maddesi'nde sağlık hizmetleri düzenlenmiştir. Bu kapsamda geçici korunanlar sağlık hizmetlerinden ülke vatandaşı gibi yararlanabilmektedir. Suriyelilere yönelik bazı ücretsiz sağlık hizmetleri kamplarla sınırlıyken, Suriyelilerin çoğunlukla kamplardan şehirlere dağılması ile sağlık hizmetleri kamp dışında da verilmeye başlamıştır (Erdoğan, 2015) Sağlık hizmetlerine erişebilmek için öncelikle yabancılar kanununa göre kayıt aşamasının tamamlanması şarttır. Bununla birlikte Sağlık Bakanlığı 18 Ocak 2013'te kayıt işlemine gerek duymaksızın Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmesine ilişkin bir genelge yayımlamıştır. Böylece Suriyeli göçmenlerin sağlık hakları önemli oranda iyileştirilmiştir (Kaya& Ören, 2020:88-93).

Kabul etmek gerekir ki sağlık hizmetlerine ulaşmak ve ücretsiz olarak faydalanmak Suriyeli göçmenler için faydalı ve gereklidir. Savaştan ve kötü yaşam şartlarından büyük travmalarla göç ederek kaçmak zorunda kalmışlardır. Ancak çalışmanın altını çizdiği nokta göçmenlerin sadece Suriyeliler olmadığıdır. Diğer savaştan kaçan, hayati tehlike içinde çalışmak zorunda olan kişiler için bu şekilde bir düzenleme yapılmıyor oluşu, siyasi otorite açısından bu göçmenlerin yaşam haklarının daha az korunmaya değer olarak görüldüğünü düşündürmektedir. Diğer yabancı uyruklular için sağlık hakkına ulaşmak konusunda kayıtsız kalmak onların yaşam hakkını ellerinden almaktadır. Dahası medyada dile getirilen söylemler, akademik ve akademik olmayan araştırmalar neredeyse tamamen geçici koruma statüsüne sahip kişilerin sağlık hizmetlerine erişimlerine odaklanmaktadır (Danış, 2020:8). Bu aşamada “Sadece geçici koruma statüsündeki kişilerin haklarına erişimi ve sorunları mı görünür olmayı hak etmektedir?” sorusu sorulabilir.

UNHCR'nin 2021 verilerine göre, Türkiye'de kayıtlı Afgan sığınmacıların sayısı 116 bin civarındadır. Ancak Göç İdaresi Kurumunun istatistiklerine göre Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmenler arasında Afganlar birinci konumundadır. Kayıtlı göçmenlerden çok daha fazlası düzensiz ve kayıtsız göçmen durumundadır (İGAM, 2021).

Hukuki statü sahibi olmamak veya belirsiz olmak ise sağlık hizmetine ulaşımı imkânsız kılmaktadır. Geçici korunanların da sağlık hizmetlerine erişebilmesi için kayıtlı olması ve provizyonunun alınması gerekmektedir. Kayıt sorunu, sağlık hizmetlerinde yaşanan sorunlar arasında en başta gelmektedir. Ayrıca nüfusun dinamik bir yapıya sahip olması ve sabit adreslerin olmayışı sağlık hizmetinden faydalanmayı zorlaştırmaktadır (Mardin, 2019, s. 102-104). Belirsizlik Irak uyruklu yabancılarla da hukuki statülerinin tespit edilemeyişi ve denklik problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Afganistan ve diğer yabancı uyruklu göçmen grupların hukuki statüsü de belirsizdir. Bu doğrultuda

bu göçmen gruplara yönelik yasal düzenlemeler kanaatimce eksiktir. Örneğın Geçici Koruma Yönetmeliğı gibi yönetmelikler Suriyeliler dışındakiler için yoktur.

En büyük ayrımcılık ise düzensiz göçmen sayılan kayıt dışı kişiler için söz konusu olmaktadır. Düzensiz göçmen veya kayıt dışı olarak görölmek tamamen iktidarın takdirindedir. Bu takdir ile belgesiz, kaçak, göçmen ya da terör şüphelisi olağan hukuki güvencelerden mahrum kalır. Egemen için yaşamının değeri sağlığa erişiminin olup olmaması bir önem taşımamaktadır. Türkiye’de düzensiz göçmenlerin tek değeri ekonomi için sağladıkları ucuz işçiliktir (Civan& Gökalp,2011:233-263).

Devlet ve işveren kayıt dışı istihdam edilen kişileri az parayla çalışan sorumluluk getirmeyen ucuz işçi olarak görmektedir. Hatta ülke ekonomisi için bu anlamda oldukça önemli görölmektedir. Örneğın Cumhurbaşkanı danışmanı Yasin Aktay bir bildirisinde “Çok önemli yerlerden Suriyelileri bir çekin ülke ekonomisi çöker.” ifadesine yer vermiştir (Duran, 2021). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Türkiye Ofisi tarafından Şubat 2020’de yayınlanan "Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler" araştırmasına göre, Türkiye’de kayıt dışı ve düşük ücretle çalışan yaklaşık 1 milyon Suriyeli bulunmaktadır. Dinlenme, izin gibi hakları yoktur ve haftada 60 saat ya da daha fazla çalışmaktadırlar (ILO Türkiye, 2020).

Hastalandıklarında ya da sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyduklarında bu kişilerin sağlık hizmetine ulaşımı ise çok büyük sorun teşkil etmektedir. Çoğunluk Suriye ve Afganistan kökenli kayıt dışı işçiler, sağlık hizmetlerine ödeme yapamadığından insanlık dışı şartlarda dayanamayacak hale gelinceye kadar çalışmaya devam etmektedir (Etiler ve Lordoğlu, 2010). Kayıt dışı çalışan söz konusu göçmenlerin hiçbir hakkı yoktur. Hastalandıklarında işverenlerinin onları özel bir sağlık kuruluşuna götürüp ödeme yapması ise işverene ayrı bir külfet olarak gelmektedir. İşverenler, zaten herhangi bir hak ileri süremeyecek bu işçilere çoğunlukla hiçbir hak tanımamaktadır. Kayıt dışı göçmenler ise kendi imkanları ile ilaç bulmaya, sorunlarını çözmeye ve tekrar çalışmaya dönmeye çabalamaktadır. (Hassoy, Davas, 2010:296-308, Akalın,2014).

Kayıt dışı göçmenlerin ekonomik sebeplerle sağlık hizmetlerine erişiminin mümkün olmamasının yanı sıra resmi makamlara başvuru yapmaları halinde sınır dışı edilme korkusu da yaşamaktadırlar. Zira hükümetin eksik politikası sebebiyle Avrupa kökenli olmayan mültecilerin statüsünü tanımayı reddetmesi, sınır dışı edilmek yerine sağlıklarından olmayı göze almalarına yol açmaktadır. (Yıldırım&Filiz, 2019:24-30).

Düzensiz göçmenlere yönelik bu gerçekleri Agamben çok iyi bir şekilde ifade eder. Sınırsızlar veya topraksızlar, sınırlarla ayrılmış topraklar üzerine inşa edilmiş egemenlikler dünyasındaki devletsiz ve kayıtsız göçmenlerdir. Bu göçmenler hayatlarını her türlü soy ilişki kesilmiş “zoe” hayatına indirgenmiş şekilde yaşayan sınıf-altı olarak görülürler. Sınıf altı ile aynı kaderi yaşayan göçmenler “egemenlik altındaki topraklarda gerçek anlamda bir fiziksel varoluştan bile” mahrum bırakılmışlardır. (Bauman,2021:53). “Normal veya tam insanların yaşayıp hareket ettiği alanlardan uzaklaştırılıp geri gönderme merkezlerine, sığınmacı kamplarına konulmalıdır.” (Bauman,2021:53).

Kayıtsız göçmenlerin çocukları da bir vatandaşlık bağı ile bağlanamaz. Bütün haklardan mahrum kalır. Böylece kayıtsız göçmenlerin çocukları da kayıtsız olarak haklardan mahrum kalmaktadır. Örneğin Uygur Türkleri çoğunlukla kayıtsız olarak Türkiye’dedir. Evde doğum yapmakta, doğan çocuklar da doğum belgeleri olmadan kayıtsız olduğundan herhangi bir sağlık hizmetinden faydalanamamaktadır (Danış, 2020:35).

Sınır dışı riskinin yanı sıra, kayıtsız göçmenler için Sağlık Turizmi ile ilgili düzenlemelerden kaynaklanan ekonomik yük de çok ağırdır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan, Türkiye’de UKS ya da GKS kimlik belgeleri ya da genel sağlık sigortası teminatı olmayan kişilerin sağlık hizmet alım bedelleri “Sağlık Turizmi Yönetmeliği” olarak da bilinen “Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik” ile belirlenmektedir. Bu yönetmeliğe göre, sağlık hizmetleri vatandaşlar ve/veya kayıtlı göçmenler için geçerli olan normal ücretlerin üç ila dört katı daha pahalı olmaktadır (Şahinkaya, 2015). Bunun tek istisnası, acil servisler ve tüberküloz (ve daha yakın zamanda Covid-19) gibi bulaşıcı hastalıkların tedavisinin herkes için ücretsiz olmasıdır. Geçici korumsa kapsamındaki kişilere (en azından kâğıt üzerinde) vatandaşlarla aynı hak ve yetkiler verilirken, diğer göçmen grupları sosyal politika mekanizmalarına dâhil edilmemektedir. Sağlık hakkı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda evrensel bir hak olarak tanımlansa da göçmenlere statüsüne bakılmaksızın sağlık hizmetlerine tam erişim sağlanması hükümet için siyasi bir tercih olmuştur.

Afrikalı göçmenler ile ilgili yapılan bir araştırmada göçmenlerin hastaneyi tüm biriktirdikleri parayı oraya vermek zorunda kaldıkları yer olarak gördükleri ortaya koyulmuştur. Dolayısıyla hastaneye gitmemek için kendilerine göre çözümler üretmeye çalışmaktadırlar. Örneğin Senegalliler kendi sosyal sigorta fonlarını oluşturmaya çalışmaktadır. Arkadaşlarının sağlık giderleri için para toplamaktadır. Bunun yanında ülkelerinden ilaç getirtmeye çalışmak, evde tıbbi tedaviler uygulamak,

eczanelerde çalışan diğer yabancılardan ilaç temin etmeye çalışmak yaşam standartlarını oldukça zorlamaktadır (Şimşek,2019: 216-235).

Ayrıca göçmenler kayıtsız ve sigortasız çalıştığı için iş kazaları genellikle işverenler tarafından gizli tutulmaktadır. İşçiler bazen özel hastanelere kayıt tutulmayacak şekilde götürülmekte bazen de hiçbir şekilde hastaneye götürülmemektedir. Hastanenin önüne işçiyi bırakıp giden işverenler bile bulunmaktadır (Danış&Sert, 2021). Kayıtsız işçiler, bütün haklardan mahrum bir şekilde evde iyileşmeyi bekleyebilmektedir. Kendi masraflarını kendileri karşılamaları gerekmektedir. Bu süreçte işlerini de kaybetme riski altındadırlar. Kayıt dışı sektörde çalışan göçmenler çalıştıkları zaman bile günlük veya haftalık olarak ücret aldıklarından, işle ilgili bir hastalıkları veya yaralanmaları olduğunda genellikle kaderlerine terk edilmektedir. (Danış, 2020:33). Bu durumda söylenebilir ki Türkiye kayıt dışı çalışacak ucuz işgücü isteyip bununla birlikte gelen uluslararası sorumlulukları üstlenmekten kaçınmaktadır.

Sorumlulukları üstlenmemenin yanında göçmen sağlığı merkezleri ile ayrımcılık resmileşmektedir. Merkezileşme çabalarının sonucunda 2015 yılında Türkiye yalnızca geçici koruma altındaki kişilere, diğer bir deyişle Suriye'den gelen göçmenlere yönelik olarak tasarlanmış Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM) açmaya başlamıştır. Aralık 2016'da T.C. Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Avrupa Birliği (AB), "SIHHAT Projesi" olarak da bilinen "Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi" adı altında, AB tarafından finanse edilen 36 aylık projeyi başlatmıştır. Bu proje kapsamında GSM'ler sistematikleştirilmiş ve sayısı artırılmıştır. GSM'lerin yaklaşımı öncelikle halk sağlığını sağlamak üzere herkese sağlık hizmeti vermektir (Yıldırım, 2019:75-96). Ancak Eylül 2019'dan itibaren GSM'lere, kayıtlı olmayan kişilere destek verilmemesi kararı alınmıştır. Kişisel insiyatife bağlı olarak doktorların bazıları sağlık hizmeti sunmaya devam etse bu durumda ayrımcılığın başka bir yönünü göstermektedir (Danış, 2020:34) Dolayısıyla göçmen sağlığı merkezleri, sadece Suriyeli göçmenlerin sağlığını görünür kılarak varlığını sürdürmektedir.

Uluslararası anlaşmalar ve örgütler elbette sözde bütün göçmenlerin sağlık ve yaşam hakkının korunması üzerine söylemlerde bulunmaktadır. Bununla birlikte sadece ölmek üzereyken sesini duyurabilen kişilere ücretsiz sağlık hizmeti sağlanabilmektedir. Ölmek üzere olduğunda medya ile sağlık haklarını dile getirebilenlere insani yardım kuruluşları ve devlet uluslararası toplumdaki görünümünü kötüleştirmemek adına yardım edebilmektedir. Örneğin Afrikalı bir kadın *Romatoid artrit*i olup oldukça pahalı olan ilaçlarını temin edemediği için sosyal yardım kuruluşları ile iletişime

geçmiştir. Ancak yine de karşılanmakta zorlanan giderler için sosyal medyada yapılan çağrılar sonucunda Valilikle bağlantı kurulabilmiş ve kadına ikamet hakkı verilmiştir. İkamet hakkı ile yalnızca hastaneye yatabilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56. Maddesine göre "herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir." Ancak bu kadın sağlık hakkına erişebilmesi için siyasi bir kararı elde etme mücadelesi vermiştir. Yaşamının değerli olduğuna siyasi otorite sahiplerine kanıtlaması gerekmiştir. Bu kararı etkilemeye, seslerini duyurmaya hiçbir şekilde gücü olmayanlar ise ölüme terk edilmektedir. Bu durum da ayrı bir insan haklarını araçsallaştırma girişimidir. (Danış, 2020:26)

Göçmen kadınların sağlık hizmetlerine erişimi ise başka bir insan hakkı ayrımcılığını göstermektedir. Türkiye'ye göç etmiş kadınlar üzerine yapılan bir araştırma yaklaşık on kadından ikisinin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için hiçbir sigortasının bulunmadığı tespit edilmiştir (Bakacak, Akalın:2019:283-399). 1990'lı yıllardan itibaren Eski Sovyet Bloğu ülkelerinden ülkemize çocuk, hasta bakıcılığı ve temizlik hizmetleri gibi alanlarda çalışmak üzere gelmiş yatılı çalışan iş kadınları da oldukça fazladır. Ancak bu kadınlar çoğunlukla kayıt dışı çalıştığı için istatistik olarak veri yeterli değildir (Gelgeç Bakacak, Akalın, Öktem, 2019: 383-399)

Türkiye'de ikamet izni ve çalışma izni alabilen yabancılar sağlık sigortasından faydalanmak için prim ödemesi yapabilmektedir. Esasen bu sigortanın bakmakla yükümlü olduğu kişiler içinde geçerli olması gerekir. Ancak uygulamada yabancılar bakmakla yükümlü oldukları kişiler için sigorta hakkından faydalanamamaktadırlar. Özellikle Eski Sovyet Birliği ülkelerinden gelen ev işi ve çocuk bakımında çalışan kadınlar için bu durum çalışmalarını çok zorlaştırmaktadır. Bu kişiler, vatandaşlarla eşit şartlarda sağlık hizmeti almayı beklemektedirler (Gelgeç Bakacak, Akalın, Öktem, 2019: 383-399)

Sonuç

Göçmenlerin bugün sayıları her geçen gün artmakla birlikte modern devletler için rahatsızlık verici oluşu, göçmenlerin vatandaşlık üzerine kurgulu devlet anlayışını krize sokmasından kaynaklıdır. Modern devletlerin doğum ile kazanılan vatandaş-insan anlayışı ile göçmen kavramı bağdaşmamaktadır. Göçmenler doğum ile milliyet arasındaki farkı -salt insanı- öne çıkarmaktadır. Göçmen, gerçek manada vatandaşlık koruması altında olmayan hakların öznesidir. Ancak tam da bu nedenden dolayı onları tanımlamak ve haklarını tanımak egemenler için zorlayıcıdır (Jacob&Luedtke, 2018,8)

Bugün insani değer ve siyaset arasındaki ayırım, insan haklarının vatandaş haklarından ayrılışının en uę göstergesidir (Agamben, 2013:159). Yaşam hakkı dâhil hiçbir insan hakkı vazgeçilmez değildir. Hayat kendi varlığını siyasaldan alır. Hayatın bir değere ihtiyacı yoktur. O sadece siyasettir. İnsan da kendini aşması, varlığının anlamını bulması gereken insanlık yüklü bir canlı değildir. Yaşam, siyasetin en yüce değeri olduğunda değersizlik sorunundan öte iktidarın tanımlanmasındaki zemin de değişmektedir. Böylece bugün egemen, yaşamın değerliliğine ya da değersizliğine hükmeden kişidir. Hayat ve ölüm, önceden doktorların çalışma alanına giren bilimsel kavramlardı. Ancak şimdi bu kavramlar, siyasi ağızdan çıkacak bir kararla politikleşen kavramlardır (Agamben,2013: 170-196).

Özellikle Türkiye’de büyük göçmen topluluğunun en temel sorunu iktidarın gözündeki değerleridir. Eğer siyasi olarak değerli bir ırka ait iseler Suriyeliler gibi diğerlerinden kısmen daha çok yaşamları kıymetlidir. Yaşamlarını sürdürebilmeleri için sağlık hizmetlerine ücretsiz ulaşım gibi hakları vardır. Elbette siyasi tercihlerin yön değiştirmesi ile sahip oldukları haklarında değişimler meydana gelebilir. Sahip oldukları söylenen doğuştan vazgeçilmez haklarını ileri sürebilmeleri mümkün değildir. Diğer dünyasızlaşmış çıplak insan hüviyetindeki göçmenlerin ise kayıtsız göçmenler olarak tam bir kayıtsızlıkla muamele görmeleri normalleşmiştir.

İnsan hakları sözleşmeleri ve sözde insan haklarına ilişkin anayasal haklar ise sadece görünür ulus vatandaşları içindir. Sözde insan hakları örgütlerinin ise para toplamak için artık hayatta kalması mümkün olmayan çocuk ve kadınların fotoğrafını sergilemesi ise çıplak hayata dair figürleri görmemizi sağlar. Dolayısıyla bugün mülteci kavramı, kesinlikle insan hakları kavramından ayrılmalıdır. Mülteci ayrı bir tanımlamaya sahip olmalıdır ve neyse o şekilde algılanmalıdır (Agamben, 2013:161). Yaşama değer biçmek ve onu siyasallaştırmak en nihayetinde yaşamın devamının gereksiz ve yok edilmesinin mübah olduğu eşiğin belirlenmesini de gerektirmektedir. Bugün bütün modern ulus devletler ise kendi kutsallarını ve kimlerin yaşamının bir değerinin olup olmadığını belirlemektedir. Böylece yeni bir ulus devlet egemenlik anlayışı geliştirdikleri de söylenebilir (Jacob&Luedtke, 2018,7)

Sonuç olarak ulus devlet insanların haklarının korunduğu güvence altına alındığı bir yer olmaktan çıkmıştır (Bauman, 2021:58). Yaşamın değeri siyasi kriterlerle ölçülmektedir. Sağlık hizmetlerine ulaşmak ise Türkiye başta olmak üzere Dünya genelinde artan göçlerle birlikte ciddi bir toplumsal kriz haline gelmektedir. Toplumsal kriz anlarında ise toplum kendilerine maliyeti olmayan ya da basit sebeplerle son derece zararlı gördükleri kişileri özellikle yabancıları suçlayacaktır (Bauman, 2021: 73). Artan yabancı düşmanlığı ise toplumsal çatışmaların habercisi görünmektedir.

Kaynakça

- AGAMBEN, G. (2013). *Kutsal İnsan*. Ayrıntı Yayınları.
- AKALIN, A. E. (2014). *Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Toplumsal ve İktisadi Varoluş Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARENDT, H. (2009). *Totalitarizmin kaynakları 2- emperyalizm*. İletişim Yayıncılık.
- ARENDT, H. (2005). ‘*What Remains? The Language Remains*’: A Conversation with Günter Gaus, *Essays in Understanding 1930-1954, Formation, Exile, and Totalitarianism*. Schocken Books.
- ARENDT, H. (2012). *Devrim Üzerine*. İletişim Yayınları.
- AYDENİZ, S. & SARIKAYA, B. (2021). Göçmen Çocukların Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 385-404.
- AYDIN, H. (2007). Fransız Devrimine Uzanan Yolda Jean-Jeques Rousseau. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 3(11), 143-156.
- AYDIN, Ö. (2021). *Ulus Devletin Ve İnsan Hakları Hukukunun Sınırındaki Özneler: Mülteciler*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.
- BABACAN, A.& SINGH, S. (2010). *Migration, Belonging and Nation State*. Cambridge Scholars Publishing.
- BAUMAN, Z. (2021). *Kimlik*. Heretik Yayınevi.
- BROWN, W. (2010). *Tarihten Çıkan Siyaset*. Metis Yayıncılık.
- CİVAN, O& Gökalp, A., (2011). Göçmen İşçi Kavramı. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1, 233-263.
- ÇALLI, M. (2016). Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Sağlık Hakkı. *İş ve Hayat*, 2(3), 131- 154. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/391545>
- ÇİÇEKLİ, B. (2009). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*. IOM.
- DANIŞ, D & SERT, D. (2021). Ghosts of İstanbul: Afghans at The Margins of Precarity. Göç Araştırmaları Derneği. <https://www.gocarastirmalariderneği.org/attachments/article/192/GHOSTS%20OF%20İSTANBUL%20N.pdf>.
- DANIŞ, D. (2020). *Göçmenlerin İstanbul’daki Sağlık Hizmetlerine Erişimlerinin Önündeki Engeller Ve Kolaylaştırıcılar Saha Raporu*. Göç Araştırmaları Derneği.
- DEMİREL, F. & BİNGÖL, H. M. (2019). Göçmen Çocukların Okullarda İlk Karşılansası: İngiltere Örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1882-1901.
- DOUZİNAS, C. (2000). *The End of Human Rights*. Hart Publishing.
- DUMAN, E. Ş. & ÖZDEMİRÇİ, A. (2020). Türkiye’deki Suriyeli Göçmen Girişimciler Üzerine Bir Alan Araştırması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(37), 629-656.

- DURAN, A.E. (2021). Türkiye Ekonomisine Suriyelilerin Katkısı Ne Düzeyde?. <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-ekonomisine-suriyelilerin-katk%C4%B1s%C4%B1-ne-d%C3%BCzeyde/a-58695359>.
- ERDOĞAN, M.M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ERTAN, K. & ERTAN, B. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *Contemporary Research In Economics and Social Sciences*, 1(2), 9.
- ETİLER, N. VE LORDOĞLU, K. (2010). *Göçmenlerin Sağlık Sorunları: Ev Hizmetlerinde Bir Alan Araştırması*. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II, İstanbul: Petrol-İş Yayıını.
- GELGEÇ BAKACAK, A. & AKALIN, E. & ÖKTEM, P. (2019). Türkiye'ye Farklı Ülkelerden Göç Etmiş Kadınların Sağlık Hizmetlerine Erişimi Üzerine Nitel Bir Alan Araştırması. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 36 (2), 383-399.
- GOLDER, B. (2010). What Is An Anti-Humanist Human Right? *Social Identities*, 16 (5), 651-668.
- GÖKALP, B. (2017). *İmparatorluktan Millete, Milletten İmparatorluğa Siyasal Tahayyüllerin Tarihsel Seyri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü.
- GÜN, M. & YÜKSEL, S. (2021). Dünyada Göçmen Eğitimi Politikaları Bağlamında Türkiye'nin Göçmen Eğitimi Sürecinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 1031-1053.
- GÜRBÜZ, S. & DUĞAN, Ö. (2017). Sığınmacılarda Sağlık İletişimi: Suriyeli Öğretmenler Üzerine Bir Çalışma. *Akademik Barış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), 479-490.
- HASSOY, H. & DAVAS, A. (2010). Kaçak Göçmenler ve Sağlık. *Toplum ve Hekim Dergisi*, 25(4), 296-308.
- <https://igamder.org/TR/igam/goc-gundemi-17-23-nisan-2021>.
- https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2022/01/UNHCR-Turkey-Operational-Update-NovDec-2021f_TR.pdf
- ILO Türkiye (2020). *Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler Raporu*. ILO Türkiye Ofisi, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_739463.pdf.
- IOM(2020). *World Immigration Report*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-2>.
- JACOB, F. & LUEDTKE, A. (2018). *Migration and The Crisis of The Modern State?* Vernon Press.
- KAYA, M. & ÖREN, B. (2020). Türkiye'de Mültecilere Sunulan Sağlık Hizmetlerinin Hukuksal Zeminini. *J Health Pro Res*, 3(1), 88-93.
- KESGİN, B. (2022). Geçicilikten Kalıcılığa Suriyeli Göçmenler Ve Uyum Sorunu. *Anasay*, 0(19), 29-49).
- KÖRDEVE, M.K. (2017). Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi: Bir Alan Araştırması. *Sağlık Yönetimi Dergisi*, 1(2), 1-12.

- KÖYLÜ, M. (2019). Türkiye'nin ve AB'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İnsan Hakları Tutumu. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, 3, 9-42.
- LORDOĞLU, K. (2015). Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç ve İşgücü Piyasalarına Bazı Yansımalar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1:29-44.
- MARDİN, F. D. (2019). *Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimi: Metropol-Uydu Şehir Karşılaştırması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- MOYN, S. (2017). *Son Ütopya*. (Çev. Ev, F.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- ORSAM (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*. [http://madde14.org/index.php?title=ORSAM -
K%C3%BCresel G%C3%B6%C3%A7 ve Avrupa Birli%C4%9Fi ile T%C3%BCrkiyenin G%C3%B6%C3%A7 Politikalar%C4%B1n%C4%B1n Geli%C5%9Fimi](http://madde14.org/index.php?title=ORSAM_-_K%C3%BCresel_G%C3%B6%C3%A7_ve_Avrupa_Birli%C4%9Fi_ile_T%C3%BCrkiyenin_G%C3%B6%C3%A7_Politikalar%C4%B1n%C4%B1n_Geli%C5%9Fimi)
- Resmi Gazete. (2013). *11.4.2013, 6458 Sayılı Kanun*. 5(53).
- SİRKECİ, İ. (2017). Bir Güvensizlik Ülkesi Olarak Türkiye'nin Mültecileri, Suriyeliler ve Türk Mülteciler. *Göç Dergisi*, 4(1), 21-40.
- Sol Haber. (2021). Soylu: Türkiye'de 300 Bin Afgan Göçmen Var. <https://haber.sol.org.tr/haber/soylu-turkiyede-300-bin-afgan-gocmen-var-312244>.
- ŞAHİNKAYA, O. (2015). *Mülteci, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma Sahiplerinin ve Sığınmacıların Türkiye'de Sağlık Hakkı*. Çağdaş Hukukçular Derneği.
- ŞARDAN, T. (2013). Suriyelilere Bir Kolaylık Daha. *Milliyet Gazetesi*, 26.04.2013. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/suriyeliye-bir-kolaylik-daha-1698703>
- ŞİMŞEK, D. (2019). İstanbul'daki Afrikalı Göçmenlerin Ulusötesi Sosyal Alanlarının Entegrasyon Süreçlerine Etkisi. *Öneri Dergisi*, 14 (52), 216-235.
- ÜSTEL, F. (1999). *Yurttaşlık ve Demokrasi*. Dost Kitabevi.
- YILDIRIM, C.A. & KOMŞUOĞLU, A. AND ÖZEKMEKÇİ, İ. (2019) The Transformation of Primary Healthcare System for Syrian Refugees in Turkey. *Asian and Pacific Migration Journal*, 28(1), 75-96.
- YILDIRIM, T. & FİLİZ, M. (2019). Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Göçmenlere Yönelik Sağlık Politikalarının Değerlendirilmesi. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 2(1): 24-30.